

ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΝΟΡΜΙΤΗ ΚΑΙ ΤΟ ΧΡΥΣΟ ΨΑΡΑΚΙ

(Το δέκατο έκτο θαύμα του μοναστηριού)

Μια φορά κι ένα καιρό ζούσε ένας ψαράς με την γυναίκα του σε ένα φτωχικό καλύβι δίπλα στην θάλασσα. Μια μέρα με τρικυμία ο ψαράς έριξε τα δίχτυα του αλλά δεν κατάφερε να πιάσει παρά μονάχα ένα μικρούτσικο ψαράκι. Ένα χρυσό ψαράκι – την κόρη του βασιλιά της θάλασσας -, που του μίλησε μ' ανθρώπινη φωνίτσα και του 'πε πως αν την ληφθεί, και της χαρίσει την ζωή θα εκπλήρωνε τρεις επιθυμίες του. Ο ψαράς γύρισε στο σπίτι και τα διηγήθηκε όλα στην γυναίκα του. Τότε αυτή – κακίστρω όπως ήτανε – άρχισε να του φωνάζει και να τον μαλώνει που ήρθε με άδεια χέρια και τον έστειλε πίσω να βρει το χρυσό ψαράκι και να του ζητήσει μια καινούργια σκάφη για να πλένει τα ρούχα. Η παλιά είχε τρωπήσει. Το μικρό ψαράκι εκπλήρωσε την επιθυμία του μα η κακιά γυναίκα τον ξανάστειλε πίσω ζητώντας περισσότερα: και καινούργιο σπίτι – σωστό παλάτι το 'θελε να είναι – και βυστίτσα να την κάνει για να την προσκονάει όλος ο κόσμος. Έτσι κι έγινε. Και στο τέλος πέταξε και τον καμένο τον ψαρά στον δρόμο. Μια μέρα με τρικυμία ο ψαράς πήγε πάλι στην θάλασσα για να ζητήσει απ το ψαράκι να εκπληρώσει ακόμα μια επιθυμία της γυναίκας του. Μα το ψαράκι κούνησε μονάχα την ουρά του και χάρηκε για πάντα στο βαθύ. Όταν γύρισε πίσω, βρήκε την γυναίκα του μέσα στην φτωχική τους καλύβια με την τρύπια σκάφη. Να κλαίει με δάκρυα πικρά.

Από το παραμύθι του Α. Σ. Πούσκιν «Ο ψαράς και το χρυσό ψαράκι»

Ο αριθμός 16 είχε πάντα μια ξεχωριστή σημασία για μένα. Και το γράμμα Π, που και στο ελληνικό, και στο λατινικό, και στο βουλγαρικό αλφάβητο μετράει τον ίδιο αριθμό. Γι αυτό και δεν με εξέπληξε καθόλου το γεγονός, ότι παρέα με τον φίλου μου, Σουηδό ποιητή, Πέτερ Κιούρμαν επισκεφτήκαμε το μοναστήρι του Πανορμίτη στην Σύμη. Ούτε και το γεγονός ότι στην δεύτερη μου επίσκεψη εκεί, διανυχτέρευσα στο κελί του μοναστηριού με τον αριθμό 79. Η αλήθεια για τα πράγματα όμως, ίσως να κρύβεται στο μακρινό παρελθόν, στην ιστορία της δημιουργίας του μοναστηριού.

Ζούσε κάποτε στο νησί μια αγαθή γυναίκα που την έλεγαν Μαρία. Όταν ήρθε ο καιρός της σποράς πήρε το τσαλί και πήγε να σκάψει το χωράφι της. Εκεί που έσκαβε πλάι στο κορμό ενός μαστιχοδενδρόν κάτι έλαμψε ξαφνικά μέσα στο χώμα. Σκύβει η Μαρία και τι να δει. Μια μικρή εικόνα του Αρχάγγελου Μιχαήλ είχε μισπροβάλει από τη γη. Γεμάτη χαρά απ' αυτό το θαύμα η γυναίκα πήρε την εικόνα και την έβαλε με ευλάβεια στο εικονοστάσι του σπιτιού της. Την άλλη μέρα όταν ξύπνησε η εικόνα δεν ήτανε εκεί. Αμέσως όλο ταραχή η Μαρία έτρεξε στο χωράφι της. Η εικόνα ήταν ακριβώς στο ίδιο σημείο που την είχε βρει την προηγούμενη ημέρα και την πήρε πάλι στο σπίτι της. Η ίδια ιστορία επαναλήφθηκε πολλές φορές. Κάθε φορά την έπαιρνε και την έβαζε στο εικονοστάσι και κάθε πρωί η εικόνα άφαντη. Με τα

πολλά απόκαμε και δεν μπορούσε να συγκρατήσει τα δάκρυα της – ίσως ο Αρχάγγελος Μιχαήλ δεν θεωρούσε το σπιτικό της άξιο γι' αυτόν. Όμως την νύχτα, παρουσιάστηκε στον ύπνο της και της είπε, ότι στο μέρος που βρήκε την εικόνα, θέλει να χτιστεί εκκλησία στο όνομα του. Έτσι, σύμφωνα με την παράδοση, μπήκαν τα θεμέλια του μοναστηριού.

Το όνομα του μοναστηριού όπως πιστεύουν οι ντόπιοι, έρχεται από τις λέξεις πάνω και ορμή ή πάλι από τις λέξεις παν (σύμπαν) και ορμή, ίσως πάλι, σκέφτομαι με τη σειρά μου – μαγεμένη από την ομορφιά του τοπίου – να έρχεται από την λέξη πανόραμα. Πάει να πει ότι ο Άγιος είναι εκείνος ο πανέμορφος που ελκύει με ορμή από ψηλά. Είναι αξιοσημείωτο ότι όλοι οι θρύλοι για τα θαύματα, που γίνονται σε αυτόν τον άγιο τόπο, συνδέονται με την δύναμη του Αρχάγγελου να ελκύει – εκείνο που του τάζουν δεν το ξεχνάει. και για να ζητήσεις την βοήθεια του, πρέπει πρώτα να του τάξεις: όσοι έχουν την ανάγκη της βοήθειας του, τους καλεί κοντά του, όπως τα δίχτυα των ψαράδων που ανεβάζουν την πλούσια ψαριά.

Σύμφωνα με την Ορθόδοξη Παράδοση, αυτή η επιμονή του Αγίου δεν πρέπει να εξετάζεται καθόλου σαν να είναι η έκφραση κάποιου ισχυρού αισθήματος ιδιοκτησίας ή εγωισμού, αλλά ακριβώς το αντίθετο – σ' αυτή την χειρονομία, του να δίνεις πρώτου να πάρεις, βρίσκεται ο ανιδιοτελής σπόρος της Αγάπης, της Θείας και Μοναδικής. Πρέπει πρώτα να δώσεις, για να ανοίξεις την παλάμη σου να λάβεις.

Όπως η σύνθετη λέξη *μπλαγκοντά* (χάρης) – λέξη εμβληματική στην διδασκαλία του Χριστού – που αποτελείται από δυο λέξεις: *μπλόγκο* (καλό-αγαθό) και *ντάβαμ* (δίνω). Δεν υπάρχει αγαθό χωρίς δόσιμο.

Και ακριβώς η Χάρης είναι αυτό που σε γεμίζει αμέσως μόλις το караβάκι δέσει στα γαλήνια νερά του μικρού κόλπου του μοναστηριού. Όχι με ήχο, αλλά με τραγούδι, όχι με μελωδία, μα με φωνή σε υποδέχεται το καμπαναριό που η κομψότητα του θυμίζει την ουρά ψαριού – εκείνου του μικρού ψαριού που μιλούσε στο παραμύθι του Πούσκιν «ο ψαράς και το χρυσό ψαράκι». Αρχιτεκτονικά το καμπαναριό είναι μια σύνθεση του κλασσικού και του μπαρόκ, που το πρότυπο του αναγνωρίζεται σε αυτό της «Αγίας Φωτεινής» της Σμύρνης, ή πάλι σε αυτό της Ζαγόρσκα Λάβρας κοντά στην Μόσχα. Μόνο που εδώ το μοναδικό ρώσικο στοιχείο του είναι η καμπάνα, που ζυγίζει τρεις τόνους, κατασκευασμένη στην Ρωσία, δωρεά στο μοναστήρι την εποχή του ηγουμένου Μακαρίου Β'. Ενδιαφέρον είναι επίσης και το ρολόι του καμπαναριού, που μετράει τον χρόνο με εγγλέζικη ακρίβεια (δωρεά του 1925, αξίας 100 χρυσών αγγλικών λιρών).

Το μοναστήρι του Πανορμίτη είναι σαν ένα σταυροδρόμι, σημείο κομβικό Ανατολής και Δύσης, βαθύ αυλάκι στο χωράφι του Χριστιανισμού. Και παντού, παντού αυτό το αίσθημα μαγνητισμού, μια έλξη ακαταμάχητη, χωρίς βία, με αγάπη, δόσιμο ολοκληρωτικό εμπιστοσύνης – όπως ακριβώς αφήνεται στα χέρια της μάνας το μικρό παιδί που κλαίει.

Πάνω στο ανάγλυφο των λόφων, καρφισωμένοι στις πλαγιές, πυκνοί θάμνοι- αληθινά κοσμήματα. Συνθέσεις του κίτρινου και του πράσινου, της ώχρας και του γαλάζιου σε όλο το τοπίο, μέσα και έξω από το μοναστήρι - ακόμα και στον ήλιο, στην αστραφερή του λευκότητα που γεμίζει τη μέρα, ακόμα και στη φλόγα του που μας ζεσταίνει. Η είσοδος του μοναστηριού, σε απόλυτη αρμονία με το καμπαναριό - ο τρούλος, γαλάζιο του ουρανού, με τον Παντοκράτορα στο κέντρο, περιστοιχισμένο από αγγέλους σκαλισμένους σε ολόλευκο μάρμαρο, που τα περιστερίσια τους φτερά θυμίζουν πρωτόβγαλτα φυλλαράκια. Η εσωτερική αυλή είναι στρωμένη με πέτρινο χαλί από θαλασσινά βότσαλα, περιτριγυρισμένη από φουντωτούς θάμνους, μπουκαμβίλιες και πικροδάφνες. Και διαρκώς γύρω σου, η αίσθηση της Άνοιξης, της Ευλογίας, της Ανάστασης.

Η θαυματουργή εικόνα του Αρχάγγελου Μιχαήλ στον Ναό, ντυμένη στα χρυσά και το ασήμι, έχει τέτοια ζωντάνια έκφρασης που φέρνει στο νου σου πιο πολύ παλιά φωτογραφία παρά ζωγραφική. Και σε κοιτάζουν τα μάτια του, λες και είναι τα μάτια, του προ-προπάππου σου. Κάτι οικείο που υπήρξε και ζει ακόμα μέσα σου. Κάτι που σε καλεί. Έτσι, κάποιος που ρίχνει τα δίχτυα του στο μικρό κόλπο του μοναστηριού - ενώ πέρα στο βάθος αφρίζει η ταραγμένη θάλασσα - δεν βγάζει απ τα γαλήνια νερά του το ψαράκι του παραμυθιού (αυτό είναι από καιρό εδώ), αλλά εσένα τον ίδιο. Και είσαι εσύ ο φτωχός που ήρθε σ' αυτό το απαγκίο για να φύγεις στο τέλος πλούσιος « ..με όσα κέρδισες στον δρόμο... ».*

Ήταν μια μέρα με τρικυμία θυμάμαι, όταν αποφάσισα να πάω ξανά εκεί. Έπρεπε να κανονίσουμε με τον Πέτερ Κιούρμαν μια συνάντηση με τον ηγούμενο του μοναστηριού σε σχέση με τις επετιακές εκδηλώσεις «Συγγραφείς και Μεταφραστές των τριών θαλασσών», που θα γίνονταν τον Ιούνιο, με προσωπικότητες απ' όλη την Ευρώπη. Βασίζομουν στην φιλοξενία του πατέρα Γαβρίλη, τόσο τώρα, όσο και στην διάρκεια των εορταστικών εκδηλώσεων. Εξ αιτίας της Κυκλάδες, πλησίαζε τα Δωδεκάνησα.

Η τηλεφωνική σύνδεση με το μοναστήρι ήταν αδύνατη. Τότε αποφάσισα να πάω το τελευταίο καράβι της ημέρας, που έφτανε στην Σύμη γύρω στις 8.30 το βράδυ - έτσι στην τύχη. Αγόρασα εισιτήριο μόνο για να πάω (την επιστροφή την άφησα για το μοναδικό πλοίο της άλλης μέρας - αν το 'χανα για οποιοδήποτε λόγο, έχανα και το αεροπλάνο για την Σόφια) και ήταν κάτι σαν τρύπα στο πάτο μιας σκάφης απ όπου το νερό ρέει συνεχώς και δεν λιμνάζει.

Νερό κρυστάλλινο, ταπεινώσης και θάρρους, όχι το στάσιμο νερό των παθών και των φόβων μας. Όσα ακολούθησαν ήταν το τρεχούμενο νεράκι που μπορείς να πλύνεις το πρόσωπο και τα χέρια σου. Και να πεις με γρήγορες γουλιές.

Τελικά λίγα λεπτά πριν ξεκινήσει το πλοίο κατάφερα να επικοινωνήσω με τον ηγούμενο (θα άφηναν την πόρτα του μοναστηριού ανοιχτή ειδικά για μένα). Τα κύματα της αγριεμένης θάλασσας έμοιαζαν πιο πολύ σαν να κανάκευαν τους επιβάτες απ ότι να τους ταράζουν. Έφτασα στο μοναστήρι με το μοναδικό ταξί του νησιού (25 λεπτά δρόμος, στην άλλη άκρη της Σύμης), με την υπόσχεση ότι την επόμενη μέρα θα ερχόταν να με πάρει πίσω στις έξι. Μια από τις γυναίκες που φρόντιζε για τον ηγούμενο και με προϋπάντησε ήταν από την Βουλγαρία. Μου έβαλαν να δειπνήσω και είχα μια ζεστή και ευχάριστη συζήτηση με τον πατέρα Γαβρίλη. Μετά με οδήγησαν στο κελί του μοναστηριού με τον αριθμό 79. Όταν ρώτησα - πιο πολύ από σεβασμό - πόσο θα κοστίσει η παραμονή μου εκεί, μου απάντησαν : «Μα τι λέτε ! Εδώ είναι άγιο μέρος».

Και αλήθεια, ακόμα και τα αστέρια είχαν την δική τους τάξη εδώ, πιο διαφορετική από αυτή που έχουν πάνω από τα κεφάλια μας στις μεγάλες πόλεις.

Tsvetanka Elenkova

Μετάφραση από τα Βουλγαρικά: Δημήτρης Άλλος